

повідомлення, способу викладу інформації, використанні мовних та позамовних засобів [4]. Соціальна функція ділових листів полягає в обслуговуванні суспільних відносин людей в офіційно-діловій сфері, що визначає їх прагматичну установку [1, с. 15].

Варто зауважити, що ділову кореспонденцію розглядають як спосіб обміну інформацією і встановлення та підтримання професійних відносин між установами, організаціями та закладами. Ділове листування можна вважати специфічною формою двосторонньої взаємодії комунікантів, опосередкованої часом та простором, що націлена на досягнення домовленості у вирішенні певних проблем.

Діловий лист є засобом міжмовного та міжкультурного писемного ділового спілкування, основною ціллю якого є досягнення домовленості між комунікантами, встановлення партнерських стосунків за допомогою вживання відповідних вербальних засобів жанру ділової кореспонденції. Ділове листування характеризується такими рисами, як об'єктивність, послідовність, ясність, офіційність, стислість і стандартизованість.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Биконя О. П. Лінгвістичні особливості ділового англійського електронного писемного мовлення. URL: <http://scaspee.com/all-materials/37>
2. Гуменюк Н. Г. Прагма-комунікативні особливості англійського ділового листа. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. № 14(3). С. 33–38.
3. Зорина Т. П. Лингвистическая характеристика современной коммерческой корреспонденции как жанра деловой прозы : автореф. дис. ... канд. филол. наук. М., 1971.
4. Каменєва Т. М. Лінгвістичні та екстралінгвістичні характеристики текстів електронних листів. Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. праць. Київ, 2006. Вип. 31. С. 76–81.
5. Кожина М. Н. Язык деловой переписки. М. : Просвещение, 1993. 224 с.
6. Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И. Стилистика английского языка : учебник. К. : Выща школа, 1991. 272 с.
7. Нижникова Л. В. Письмо как вид текста : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Одесса, 1991.
8. Пилипенко Р. Є. Комунікативно-функціональні особливості сучасного німецького ділового листа : автореф. дис. ... канд. филол. наук. К., 1997.
9. Пономарів О. Д. Стилистика сучасної української мови : підручник К.: Либідь. 1993. С. 248.
10. Попова О. М., Кабанчук Ю. В. Особливості написання ділових листів у Великобританії та Україні: порівняльний аналіз. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. 2015. Т. 23, вип. 21(3). С. 106–113.
11. Скібіцька Т. В. Типологічні та лінгвопрагматичні аспекти ділового листа (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук. Львів, 2007. 16 с.

*Заболотна Марта*

*Науковий керівник – доц. Куца Оксана*

### КРЕАТИВНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНОГО АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ

Особливість усного перекладу – постійний аналітичний пошук еквівалентів у цільовій мові. У ситуації відсутності прямого відповідника через використання автором висловлювання контекстуальної, стилістично забарвленої лексики, перед перекладачем постає виклик трансформувати оригінал та створити «домашню» атмосферу повідомлення. Ціль максимально адаптувати вихідний матеріал до реалій цільової аудиторії зберігається також і тоді, коли еквівалент існує, але поряд з ним можливе вживання ситуативно вигіднішого варіанту. У такому випадку виникає питання перекладацької креативності, що посідає чільне місце у переліку важливих якостей перекладача-синхроніста.

У всіх стилях мовлення, особливо в художньому, широко використовуються мовні засоби, які посилюють ефект висловлювання завдяки додаванню різних емоційно-експресивних відтінків до «пісного» змісту [5, с. 1]. Слід зазначити, що англійське усне мовлення характеризується меншою кількістю стилістичних засобів, ніж українське. Відповідно, з метою вдосконалення оригінального повідомлення та аби викликати у слухачів

естетичне задоволення від почутого, перекладачі усвідомлено насичують англійське висловлювання власне українськими засобами вираження експресії. При передачі стилістичного значення перекладач слідує тому ж принципу - відтворити в перекладі аналогічний ефект, тобто викликати у читача таку ж саму реакцію, хоча дуже часто для цього потрібно задіяти абсолютно інші мовні засоби. Таким чином, фахівець із перекладу повинен прагнути не зберегти стилістичний прийом, а обов'язково відтворити його функцію в запропонованому контексті [1, с. 55]. Оскільки стилістична компетенція становить, так би мовити, вищий рівень у порівнянні із знанням граматики та лексики, то стилістичні проблеми перекладу становлять більші труднощі для перекладача [3, с. 59].

Дослідження стилістичного аспекту усного перекладу не послуговується багатою основою наукових праць. Починаючи із другої половини ХХ століття з'являються дослідження письмових творів. Особливості використання стилістичних фігур та їх переклад простежуємо у дослідженнях видатних науковців: Т. Онопрієнко (місце епітета у системі тропів сучасної англійської мови), В. Карабан (дослідження узусних перекладацьких трансформацій), І. Гальперін (дослідження лінгвостилістики), Т. Казакова (художній переклад, аналіз особливостей основних способів перекладу) та Л. Прокопчук (дослідження засобів вираження порівняльної семантики). Питання наповнення усного мовлення різноманітними стилістичними засобами та їх переклад досі залишається достатньо новим, що окреслює актуальність дослідження.

Метою статті є виявлення способів відтворення стилістично забарвленої лексики та їх аналіз на предмет перекладацької винахідливості.

З. Д. Львівська визначає такі поширені способи перекладу фігур мовлення, як:

- 1) запозичення – найпростіший спосіб перекладу;
- 2) калькування – це особливий спосіб запозичення: ми запозичуємо синтагму і буквально перекладаємо елементи, які її складають;
- 3) дослівний переклад – перехід від вихідної мови до мови перекладу, який призводить до створення правильного тексту, перекладач при цьому стежить лише за дотриманням основних норм мови;
- 4) транспозиція – перехід слова із однієї частини мови в іншу або використання однієї форми мови у функції іншої;
- 5) модуляція – варіювання повідомлення;
- 6) еквіваленція – явище, коли існує можливість того, що два тексти описують одну ситуацію, використовуючи абсолютно різні стилістичні і структурні засоби;
- 7) адаптація – спосіб, доцільний у тому випадку, коли у мові перекладу не існує ситуації, про яку йдеться у вихідній мові [4].

Аналізуючи усне англійське мовлення та запропонований переклад на прикладі випусків української розважальної телепередачі «Танці з зірками» (2019р.), вдалось з'ясувати, що у багатьох випадках відтворення стилістично забарвленої лексики простежується тенденція експресивації оригінального висловлювання: *there is so much perfumery - ви водите козу* [9]. Цей приклад показує вміння перекладача миттєво знаходити необхідний експресивно забарвлений відповідник: *водити козу* означає грати виставу, бути занадто театральним [10]. Цей прийом спостерігаємо і у таких прикладах: *so profound - як глибокі води, a lot of things to do - пороби до поту, потанцюєш в охоту* [6]. *No more comics - жодних фіглів-миглів* [6]. У наведеному прикладі перекладач також не використовує дослівний переклад чи наближені по лексичному значенні еквіваленти, а додає українського колориту та створює ефект комічного. Кількість випадків використання способу експресивації складає 37%.

*To have a little bit more control - взяти віжки в руки* [7] – ще один приклад вмілого оперування українськими фразеологізмами, які вдало використовуються як синоніми до дослівного значення повідомлення в оригіналі. Таким чином, бачимо використання еквіваленції як продуктивного способу перекладу. Звісно, правильними є і варіанти *вам бракує контролю* чи *мати трішки більше контролю*, але відчувається необхідність експресивно прикрасити речення, наповнити його саме розважальним змістом, чого вимагає формат телепередачі.

Прикладами еквіваленції слугують вирази: *you look so good - ви така красунечка, як зіронька ясна, movement doesn't come naturally - тяжко-важко рухаються, it doesn't stop you -*

гаруєте, як той кінь сліпий, *what a drama* - кохання на 100 серій, *salsa is in my blood* - для мене сальса – як гонак [8]. У відсотковому співвідношенні спосіб еквіваленції займає 31%.

Часто можна простежити, що перекладач зважає не стільки на структуру, форму чи значення висловлювання, скільки на ефект, який воно у конкретній ситуації несе для конкурсантів шоу та глядачів. Із цих міркувань у перекладі використовуються фразеологізми, усталені порівняння та природні для українського середовища реалії. Для прикладу: *take it to the next level* - хай мені очі займуться як дві свічки [6], що дуже доречно, зважаючи на те, що автор висловлювання намагався донести учасникам змагання, що він очікує від них запального виступу.

Ще однією особливістю перекладу англійського усного мовлення є додавання до прикметникової основи в оригіналі логічної іменникової частини, що дозволяє змістовно завершити повідомлення. В українському реченні цей іменник набуває ролі головної частини, тоді як прикметники стають залежними. Крім цього, такі авторські варіанти перекладу зазвичай несуть додаткову експресивну функцію, ще більше підкреслюють першочергове значення: *wild and unpredictable* - мов дика киця, *sophisticated, calm* - витончена панна [6]. *So refined* - козир-дівка [9] – у цьому прикладі простежуємо транспозицію доданого лексичного елемента. Згідно з дослідженням, спосіб транспозиції налічує мало прикладів і складає 7%.

Однією із особливостей англійського усного мовлення є вплив невербальної складової на повідомлення. Так, у процесі дослідження було виявлено, що перед перекладачем нерідко постає проблема відтворення виразів із посиланням на міміку чи жести. Такі висловлювання потрібно адаптувати до умов ситуації та підкріплювати їх елементами українських реалій. Більше того, це потрібно робити в умовах синхронного перекладу, що означає відсутність достатнього часу на роздуми та вимагає миттєвого прийняття рішення. Для прикладу, суддя шоу намагався мімікою донести учасникам недовіки виконання хореографії: *you're like «urrr»*, що українською прозвучало як *трішки незграбні* [7]. Такий спосіб перекладу зустрічається рідко і складає 10%.

У перекладі телепередачі «Танці з зірками» можна також простежити нівелювання порівнянь, які були використані в оригіналі, та заміну цієї стилістичної фігури на повноцінне речення чи означення: *like a delicate material* - поставитися делікатно, це щось таке ніжне, чутливе [7], *It's like you're ready for a pride parade* - такий голубий фізкультурник, хоч тепер на парад [9].

На противагу наведеній особливості перекладу виступає протилежний прийом - створення порівняння у перекладі та його відсутність в оригінальному варіанті: *very complete-як налітти*[8], *miss Ukraine so much* - вона мені як рідна ненька [7].

За умови наявності відповідних еквівалентів, які у повідомленні українською мовою зберігають необхідну експресивність, перекладач послуговується способом дослівного перекладу: *like watching a drama* - я думав, що дивлюся виставу [7]. Відповідно до проведеного дослідження, у відсотковому співвідношенні спосіб дослівного перекладу займає 15%.

Отже, перекладацька винахідливість є необхідною рисою успішного перекладача. Вона проявляється у швидкій реакції на випадки вживання яскраво забарвленої лексики у повідомленні, чи відсутність експресивного значення і нейтральність висловлювання. Проаналізований синхронний переклад англійського усного мовлення підтверджує той факт, що під час відтворення оригінального повідомлення креативний перекладач оминає такі способи перекладу, які не слугують засобом передачі необхідного стилістичного ефекту. Наведені варіанти підтверджують вміння працювати у рамках розважального жанру. Найчастіше використовуються способи еквіваленції та експресивації. Адаптація простежується рідше. Транспозиція не вважається ефективним із стилістичної точки зору способом перекладу. Способи калькування, модуляції та запозичення під час дослідження виявлені не були.

Перспектива подальших досліджень полягає у ґрунтовнішому аналізі способів відтворення стилістичних фігур під час синхронного перекладу.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бабій Ю. Б. Особливості перекладу фігур мовлення (на матеріалі української та англійської мов) // Записки з українського мовознавства. 2014, вип. 21. С. 55-61.
2. Борисова О. В. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2017, вип. 28. С. 176-179.

3. Демський М. Т. Системні зв'язки у сфері фраземіки / М.Т. Демський. 262с.
4. Львівська З. Д. Теоретичні проблеми перекладу // К.: Вища школа, 2005. 280 с.
5. Новікова К. О. Методи відтворення стилістичних фігур і тропів у процесі перекладу художніх текстів (на матеріалі роману Е. А. По «Падіння дому Ашерів» // Одеський лінгвістичний вісник. 2016, №7. С. 272-276.
6. Танці з зірками, 6 сезон. Прямий ефір другого тижня. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Br6mIzyQeHg&t=8683s>
7. Танці з зірками, 6 сезон. Прямий ефір першого тижня. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=YmmA8whX3ck>
8. Танці з зірками, 6 сезон. Прямий ефір третього тижня. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=eFGOLGECnh4&t=3793s>
9. Танці з зірками, 6 сезон. Прямий ефір четвертого тижня. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=eFGOLGECnh4&t=3793s>
10. Українські фразеологізми. Волинь: коза відганяє москалів і злих духів. 2015 URL: <https://www.volyn.com.ua/news/49308-koza-vidganyae-moskaliv-i-zlikh-dukhiv.html>

*Курінна Ольга*

*Науковий керівник – канд. філол. наук Лади́ка Ольга*

## ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Сучасні лінгвісти фокусують свою увагу на вивченні картини світу, фрейму, стереотипу, архетипу, концепту тощо як актуальних моделей репрезентації знань і уявлень людини про навколишній світ. Все ж, найбільш розгорнуті погляди мовознавців супроводжують центральний термін лінгвокультурології – концепт, а також його структуру. Чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених присвячено вивченню структури концепту і в більшості з них структура концепту розглядається як складне явище. Його структура є визначеною, але не можна сказати, що жорсткою. Це пояснюється тим, що концепт весь час функціонує та змінюється, а також поєднується з іншими концептами у процесі спілкування [1, с. 43].

**Актуальність** статті полягає у загальнолінгвістичній значимості вивчення концептів та їх структури як способів вираження людей у мовній картині світу, а також їх вагомості у межах когнітивної лінгвістики.

**Метою** цієї статті є зіставлення та аналіз основних підходів у сучасній лінгвістиці до вивчення структури концепту та підведення необхідних підсумків.

Ю.С. Степанов стверджує, що структура концепту містить всі його складові поняття, і, крім того, в структуру концепту входить все, що робить його фактом культури – вихідна форма, стисла до основних ознак змісту історія, сучасні асоціації, оцінки і т.д. [6].

На думку О.С. Яковлевої, базою для утворення концепту є тільки те явище реальної дійсності, яке стає об'єктом оцінки. Оскільки, для того, аби осягнути концепт, людина повинна «пропустити» його через себе і свій власний досвід. Тільки після цього, вона може утворити той чи інший концепт в своїй свідомості. Крім ціннісного, в структуру концепту також входять образний та понятійний елементи [8, с. 44-45]. До образного елементу належать всі наївні пізнання, які є в мові. Він пов'язаний з пізнанням дійсності. До понятійного елементу відноситься фактична інформація про реальний або уявний об'єкт.

В свою чергу, С.Г. Воркачов також розрізняє 3 компоненти структури концепту: понятійний (ознакова та дефініційна структура), образний (когнітивні метафори, які підтримують концепт в свідомості), та компонент значимості (етимологічні, асоціативні характеристики концепту, які визнають його місце в лексико-граматичній системі мови) [3, с. 67].

М.М. Болдирев відзначає, що лише при функціонуванні концепту як одиниці знання можна виділити його конкретні ознаки, які відображають у нашій свідомості об'єктивні та суб'єктивні характеристики предметів і явищ, і розрізняються за ступенем абстрактності. Ядро концепту становлять конкретно-образні характеристики, які є результатом чуттєвого сприйняття світу. Абстрактні ознаки є похідними по відношенню до тих, які відрізняються більшою конкретністю, і відображають спеціальні знання про об'єкти, отримані в результаті